

Vloga prostočasnih ustvarjalnih dejavnosti in poslušanja glasbe pri šolski uspešnosti mladih

dr. Andrej Kirbiš, dipl. sociolog, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

V naši raziskavi smo analizirali, ali sta med mladimi v Sloveniji prostočasno ukvarjanje z ustvarjalnimi dejavnostmi in poslušanje glasbe povezani z njihovo šolsko uspešnostjo. Analizirali smo podatke nacionalne reprezentativne raziskave mladih v Sloveniji iz leta 2018, v katero so bili vključeni anketiranci stari od 14 do 29 let. Analizirali smo podvzorec 733 mladih, vključenih v izobraževanje. Ugotovili smo, da imajo mladi, ki se najpogosteje ukvarjajo z ustvarjalnimi aktivnostmi, najvišje šolske dosežke, obenem pa imajo najvišje dosežke mladi, ki redko poslušajo glasbo. Razlike med skupinami se sicer v obeh primerih niso izkazale za statistično značilne. Članek sklenemo z razpravo o implikacijah rezultatov, podamo pa tudi priporočila za zaposlene v izobraževanju in odločevalce.

Ključne besede: mladi, ustvarjalne aktivnost, umetniške aktivnosti, šolska uspešnost

1 Uvod

Mladi svoj prosti čas preživljajo na različne načine in ene izmed njih so ustvarjalne dejavnosti, npr. ukvarjanje z glasbo (igranje glasbenega instrumenta, petje v pevskem zboru ipd.), kulturnimi in umetniškimi dejavnostmi (obiskovanje kulturnih dogodkov, umetniško ustvarjanje, npr. risanje, slikanje, nastopanje v lokalnih gledališčih, članstvo v kulturnih društvih itd.). Poleg samoizražanja, ki mladostniku prinese svobodno izbran in kvaliteten preživljen prosti čas, pa imajo lahko tovrstne prostočasne aktivnosti tudi druge pozitivne posledice. Številne raziskave denimo kažejo, da so ustvarjalne aktivnosti mladih povezane z boljšimi izobraževalnimi izidi (npr. Kinney 2008; Flere in dr., 2009; Tai in dr. 2018; Kirbiš in dr. 2019).

Raziskovalci hkrati ugotavljajo, da obstajajo razlike v izobraževalnih učinkih med različnimi oblikami ustvarjalnih aktivnosti. V okviru glasbenega angažmaja, na primer, je učinek na šolsko uspešnost odvisen od zvrsti glasbenega ustvarjanja oz. aktivnosti, ob tem pa glasbena aktivnost spodbuja tudi »neumetniške« dosežke mladih, saj zvišuje njihove dosežke pri matematiki, naravoslovju in bralnih dosežkih. Miendlarzewska in Trost (2013) v svoji raziskavi in razlagi odnosa med glasbo in šolskimi dosežki poudarjata, da so učinki glasbenega izobraževanja številni. Med drugim krepijo »bližnje prenosne spretnosti«, npr. motorične veščine, veščine poslušanja in krepijo pozornost. Poleg tega ukvarjanje z glasbo krepi tudi »oddaljene prenosne spretnosti«, vključno z verbalnim spominom, poslušanjem in razmišljanjem, socialnimi

veščinami in inteligenčni kvocient (Tai in dr. 2018). Glasbene veščine so tako povezane z znanjem tujega jezika (Slevc in Miyake 2006), pa tudi z drugimi oblikami jezikovnih spodobnosti (Milovanov in Tervaniemi 2011; povz. po Tai in dr. 2018) in dosežki pri matematiki (Hallam in MacDonald 2013).

Različne ustvarjalne aktivnosti mladih so tako lahko pomembne za njihov razvoj in dosežke. Tan (2017) je v metaanalizi raziskav učinkov kulturnih aktivnosti ugotovil pozitiven učinek na dosežke mladih. V raziskavi slovenskih mladostnikov so Kirbiš in sodelavci (2019) na podatkih raziskave Mladina 2010 ugotovili, da kulturno-umetniška participacija mladostnika statistično značilno napoveduje njegovo višjo šolsko uspešnost. Ugotavljajo celo, da je kulturno-umetniško udejstvovanje mladih »po napovedovalni moči [višje šolske uspešnosti] takoj za spolom in izobrazbo očeta ... [ter] ... da je kulturna participacija mladostnika za njegovo šolsko uspešnost pomembnejša kot ostale preučene spremenljivke« (prav tam 124).

2 Namen raziskave

Namen naše raziskave je bil preučiti, ali imajo slovenski mladi, ki se pogosteje ukvarjajo z ustvarjalnimi aktivnostmi, in tisti, ki pogosteje poslušajo glasbo, v povprečju višjo šolsko uspešnost. V ta namen smo analizirali reprezentativni vzorec mladih v Sloveniji iz leta 2018.

3 Metoda

3.1 Vzorec

Analizirali smo podatke nacionalne reprezentativne raziskave mladih v Sloveniji iz leta 2018 (Naterer in dr. 2018). Anketiranci so bili stari od 14

do 29 let. V okviru naše analize smo preučili zgolj podvzorec 733 mladih vključenih v izobraževanje, ki so bili v povprečju stari 20,4 leta.

3.2 Merski instrument

Šolsko uspešnost smo merili z vprašanjem o povprečni oceni mladostnikov. Vprašanje se je glasilo: »Kakšna je bila vaša povprečna ocena v zadnjem šolskem letu?«. Odgovore smo zaradi frekvenčne porazdelitve združili v tri kategorije (1 = pretežno 1–3/5–7; 2 = pretežno 3–4/8–9; 3 = pretežno 4–5/9–10).

Prostočasne aktivnosti mladih so bile v raziskavi Mladina 2018 merjene z naslednjim vprašanjem: »Navedene so nekatere dejavnosti, s katerimi se mladostniki ukvarjajo v prostem času. Ocenite jih na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni nikoli, 5 pa zelo pogosto (vsak dan ali skoraj vsak dan). Kako pogosto se v povprečju ukvarjate z naslednjimi

dejavnostmi?« Merili smo pogostost ukvarjanja z »ustvarjalnimi dejavnostmi (pisanje, slikanje, igranje glasbe)« in pogostost »poslušanja glasbe«.

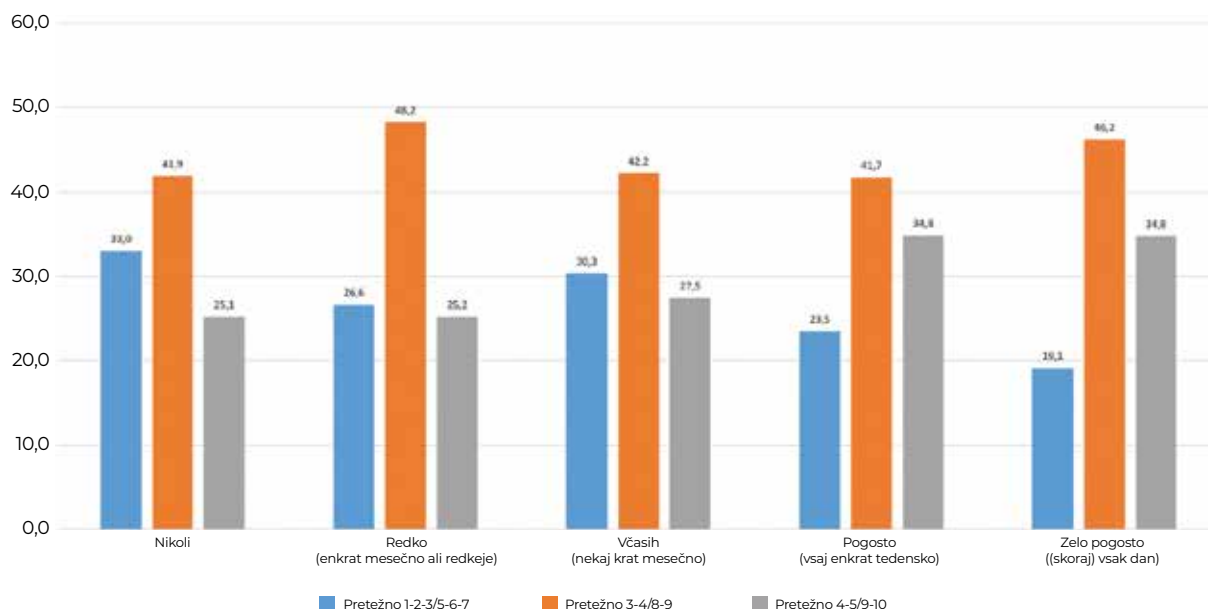
V nadaljevanju prikazujemo rezultate analiz, kjer smo primerjali šolsko uspešnost oz. povprečno oceno mladih glede na njihovo pogostost ukvarjanja z ustvarjalnimi aktivnostmi in glede na pogostost poslušanja glasbe. V obeh primerih smo izvedli hi-kvadrat testa.

4 Rezultati

Grafikon 1 prikazuje odnos med šolsko uspešnost oz. povprečno oceno mladih in njihovo pogostostjo ukvarjanja z ustvarjalnimi aktivnostmi. Vidimo, da je glede na pogostost ustvarjalnih aktivnosti najpogostejši delež ocen v okviru dobrega oz. prav dobrega uspeha. Prav tako je razvidno, da je delež mladih z ocenami 4–5 oz. 9–10 najnižji v skupini, ki se nikoli

ne ukvarjajo z ustvarjalnimi aktivnostmi (vsak četrti mladi iz te skupine dosega najvišje ocene), medtem ko je delež v skupini pogostega in zelo pogostega ukvarjanja najvišji (34,8 %). Kljub razlikam med skupinami je hi-kvadrat test pokazal, da razlike

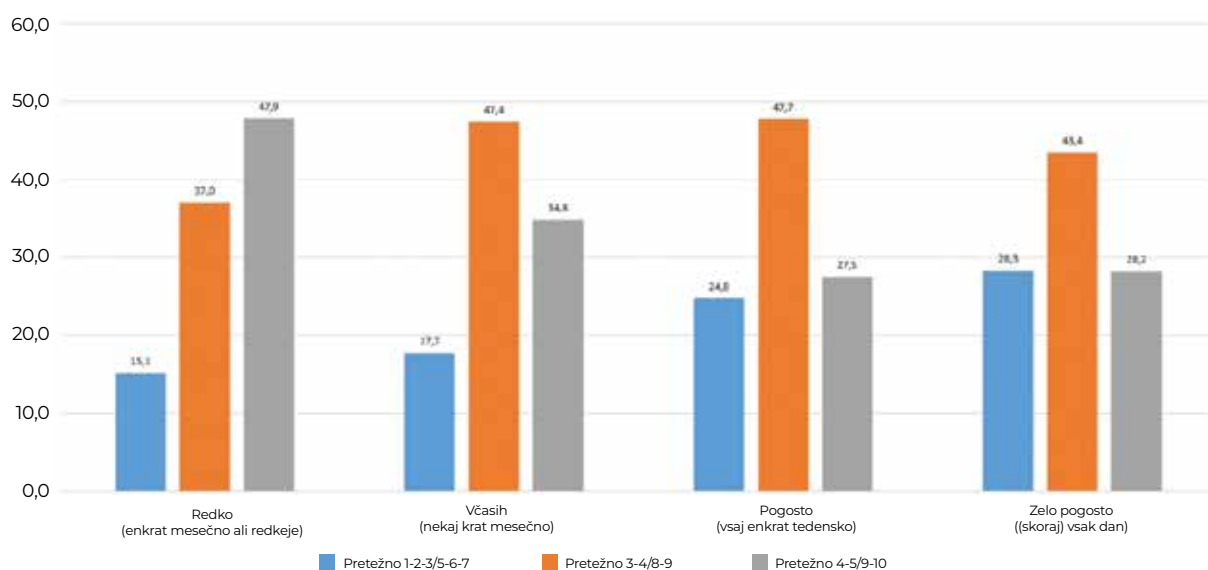
niso statistično značilne ($p > 0,05$), zaradi česar lahko sklenemo, da med mladimi v Sloveniji pogostost ukvarjanja z ustvarjalnimi aktivnostmi ni povezana z njihovim šolskim uspehom, čeprav je statistična neznačilnost lahko posledica velikosti vzorca.

Grafikon 1: Odnos med šolsko uspešnostjo mladih in njihovo pogostostjo ukvarjanja z ustvarjalnimi aktivnostmi

Grafikon 2 prikazuje odnos med šolsko uspešnostjo oz. povprečno oceno mladih in njihovo pogostostjo poslušanja glasbe. Iz njega razberemo, da med mladimi ni bilo takih, ki »nikoli« ne poslušajo glasbe. Razberemo pa, da je največji delež mladih z ocenami 4–5 oz. 9–10 v skupini, ki redko poslušajo glasbo (47,9 %), medtem ko je delež v skupini

pogostega in zelo pogostega poslušanja glasbe najnižji (27,5 % in 28,2 %). Ponovno pa je kljub razlikam v deležih hi-kvadrat test pokazal, da razlike med skupinami niso statistično značilne ($p > 0,05$), zaradi česar lahko sklenemo, da pogostost poslušanje glasbe ni povezana s šolskim uspehom mladih v Sloveniji.

Grafikon 2: Odnos med šolsko uspešnostjo mladih in njihovo pogostostjo poslušanje glasbe

5 Zaključek

V pričujoči raziskavi smo na podatkih raziskave Mladina 2018 preučili, ali imajo slovenski mladi, ki se pogosteje ukvarjajo z ustvarjalnimi aktivnostmi in ki pogosteje poslušajo glasbo, v povprečju višjo šolsko uspešnost. Ugotovili smo, da med obema oblikama prostočasnih dejavnosti in šolskimi dosežki ni statistično značilne povezave, smo pa v vzorcu vendarle zaznali razlike med skupinami.

Zanimivo je, da sta obe preučeni obliki preživljanja časa s šolsko uspešnostjo (sicer neznatno) različno povezani. Tako je pogostejše ukvarjanje z ustvarjalnimi aktivnostmi povezano z višjimi šolskimi dosežki, pogostejše poslušanje glasbe pa z nižjimi. Čeprav bo potrebno povezave in mehanizme obeh odnosov bolj poglobljeno preučiti v nadaljnjih raziskavah, je ena izmed možnih razlag mogoče iskati v kontekstu poslušanja glasbe. Ta se denimo pogosteje posluša v družbi z vrstniki, iz preteklih raziskav pa je znano, da je pogostejše druženje s prijatelji lahko povezano tudi z nižjo šolsko uspešnostjo. Nadalje se glasba pogosto posluša na množičnih oz. javnih dogodkih, npr. v okviru obiskovanja koncertov, diskotek ipd., kar pa je lahko kazalnik, da taki mladi prosti čas pretežno (ali pogosteje) namenijo zabavi. Po drugi strani pa ustvarjalne (kulturno-umetniške) aktivnosti mladih lahko krepijo njihove potencialne, z njimi razvijajo svoje talente, se priučijo rutine, vztrajnosti ipd., kar lahko prispeva tudi k boljšim dosežkom, kot bi lahko sklepali na podlagi naših rezultatov.

Ena izmed implikacij naše raziskave je denimo, da posamezne prostočasne dejavnosti lahko delujejo bolj spodbudno na dosežke mladih kot druge. Z vidika izobraževanja mladih bi se glede na (sicer statistično neznatno) pozitiven učinek ustvarjalnega angažmaja na učno uspešnost mladostnikov moralo učencem, dijakom in študentom v čim večji meri omogočiti možnost ustvarjalnega udejstvovanja v okviru rednega kurikula in obšolskih dejavnosti, saj mnogi starši svojim otrokom ne morejo omogočiti izobraževanja v okviru ustvarjalnega angažmaja, npr. obiskovanja glasbenih šol (npr. zaradi pomanjkanja finančnih in drugih, npr. časovnih virov, morda pa tudi, ker niso v zadostni meri seznanjeni s pozitivnimi učinki ukvarjanja z ustvarjalnimi aktivnostmi).

Omeniti je potrebno, da ima naša preliminarne raziskave tudi določene pomanjkljivosti, ki jih je zaželeno odpraviti v prihodnjih študijah. Ustvarjalne aktivnosti so bile v anketniku raziskave Mladina 2018 merjene z enim vprašanjem, ki je vsebovalo več oblik ustvarjalnega angažmaja. Tako denimo nismo mogli preučiti, ali je petje v pevskem zboru povezano s šolsko uspešnostjo v

drugačni meri kot npr. risanje, fotografiranje ter druge oblike kulturno-umetniškega angažmaja. V prihodnje bi bilo smiselno, da raziskovalci analizirajo različne oblike ustvarjalnih dejavnosti in primerjajo, kako so povezane s šolsko uspešnostjo. Prav tako je različne oblike ustvarjalnega angažmaja mladih potrebno preučiti v odnosu do različnih oblik šolskih dosežkov mladih, tako na področju naravoslovnih, družboslovnih in jezikovnih veščin in dosežkov. Pri prihodnjih analizah je prav tako potrebno upoštevati tudi druge potencialne dejavnike šolske uspešnosti in ustvarjalnega angažmaja mladih, denimo kulturni kapital družine, kot so dostopnost do glasbenih instrumentov v družini, umetniških stvaritev, število knjig v gospodinjstvu, ustvarjalni angažma staršev, njihovo zanimanje za glasbo in umetnost itd. Prav tako je potrebno upoštevati, da gre lahko pri odnosu med aktivnostmi in šolsko uspešnostjo tudi za samoseleksijski mehanizem in ne nujno za »učinek« prostočasnih aktivnosti na šolske dosežke, prav tako pa je mogoč vzajemni učinek.

Glede na rezultate naše raziskave pa lahko sklenemo, da bi bilo v prihodnje potrebno nadaljevati z raziskovanjem dejavnikov šolskih dosežkov mladih v Sloveniji, vključno z analizami vloge ustvarjalnih in drugih prostočasnih dejavnosti.

Viri

- Flere, S., Klanjšek, R., Musil, B., Tavčar Krajnc, M. in Kirbiš, A. (2009). Kdo je uspešen v slovenski šoli?: poročilo o rezultatih raziskave v okviru projekta Perspektive evalvacije in razvoja sistema vzgoje in izobraževanja. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta. Dostopno na: <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-030-0/mobile/index.html#p=1> (28. 3. 2021).
- Hallam, S. in MacDonald, R. (2013). Introduction: Perspectives on the power of music. *Research Studies in Music Education*, letnik 35, št. 1, str. 83–86.
- Kinney, D. W. (2008). Selected demographic variables, school music participation, and achievement test scores of urban middle school students. *Journal of Research in Music Education*, letnik 56, številka 2, str. 145–161.
- Kirbiš, A., Lamot, M., Tavčar Krajnc, M., Lahe, D., Cupar, T., Vezjak, B. in Javornik Krečič, M. (2019). Dejavniki kulturne participacije in njen pomen za šolsko uspešnost mladih v Sloveniji. V: Žagar, I. Ž. (ur.), Mlekuž, Ana (ur.). *Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju* (Digitalna knjižnica, Dissertationes, 37), 115–131. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Miendlarzewska, E. A. in Trost, W. J. (2013). How musical training affects cognitive development: rhythm, reward and other modulating variables. Dostopno na: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnins.2013.00279/full> (28. 3. 2021).
- Naterer, A. in Lavrič, M. (2019). Metodologija in vzorec. V: Naterer, A., Lavrič, M., Klanjšek, R., Flere, S., Rutar, T., Lahe, D., Kuhar, M., Hlebec, V., Cupar, T., Kobše, Ž. (2019). *Slovenska mladina 2018/2019*. Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung. Dostopno na: https://www.fes-croatia.org/fileadmin/user_upload/FES_JS_SLOVENIEN_slovenski_WEB.pdf (28. 3. 2021).
- Tai, D. M., Phillipson, S. N. in Phillipson, S. (2018). Music training and the academic achievement of Hong Kong students. *Research Studies in Music Education*, letnik 40, št. 2, str. 244–264.
- Tan, C. Y. (2017). Examining cultural capital and student achievement: Results of a meta-analytic review. *Alberta Journal of Educational Research*, letnik 63, št. 2, str. 139–159.